

Ćwiczenia – nazywanie emocji i strategie radzenia sobie z trudnymi emocjami

Poniżej przykłady ćwiczeń, które można przeprowadzić w grupie za pomocą materiałów IRC. Regularne włączenie małych ćwiczeń może przynieść wielkie efekty. Drobne zmiany przyczynią się do harmonijnego budowania zasobów językowych uczniów (różnorodne nazwy emocji) i otwartości, aby testować różnorodne strategie radzenia sobie z trudnymi emocjami. Jest to budowanie stabilnych podwalin na całe życie. To nie musi być spektakularny proces. Wybieraj takie ćwiczenia, w których sam/a się czujesz swobodnie i naturalnie. Poniżej kilka propozycji ćwiczeń, którymi możesz rozpocząć lub zakończyć zajęcia (możesz dowolnie modyfikować):

1. Jak się czujesz?

– Zamodeluj: wybierz kartę, która reprezentuje to, co czujesz i dokładnie ją opisz. Rozszerzenie: podaj przykłady sytuacji, w których tak się czułeś/aś i opisz strategie, których użyłeś/aś, aby poczuć się lepiej.

- Poproś każde dziecko, aby wybrało kartę, która reprezentuje to, co czuje. Poświęć czas na rozmowę o odczuwanych wrażeniach. Najpierw wykorzystaj obrazy na kartach, a następnie odwróć je i sprawdź, czy może wymyślić inne słowa, aby opisać swoje własne odczucia. "Zastanawiaj się" z dziećmi i używaj zdań takich jak... "Zastanawiam się, czy..." "Myślę, że to może być uczucie..."

Wariant: wybierz emocję i wskaż na termometrze jak bardzo ją czujesz.

- Poproś dzieci, aby wybrały losowo kartę i spróbowały odgadnąć, w jakiej sytuacji była dana osoba i co mogło wywołać określone emocje, które pokazuje.

- Poproś dzieci, aby wybrały kartę i opowiedziały historię o tym, jak widziały, że ktoś inny przeżywał pokazaną emocję, jak się czuł, co zrobił (lub co mógł zrobić).

Wariant: zagraj w "Pomyśl o czasie, kiedy..." Wybierz kartę na zmianę, a następnie porozmawiaj o czasie, w którym czułeś/aś pokazaną emocję. Pamiętaj, że możesz spasować lub wybrać inną kartę.

- Poproś dzieci o wybranie trzech lub czterech emocji i wykorzystanie ich do stworzenia historii. Zachęć dzieci do zastanowienia się nad scenariem, jedną lub dwiema postaciami, fabułą lub wydarzeniem, które ma miejsce, a także jego zakończeniem. Pomóż dzieciom ułożyć karty emocji w kolejności wydarzeń. Dzieci mogą opowiedzieć historię lub ją zapisać.

- Poproś każde dziecko, aby wybrało trzy karty pokazujące, jak się czuje, np. może czuć się podekscytowane, zdenerwowane i zaskoczone w tym samym czasie. Omów te mieszane emocje, pomagając zrozumieć, że często mamy więcej niż jedno uczucie na raz, nawet uczucia, które mogą być ze sobą sprzeczne.

2. Odtwórz mimikę twarzy

Odwracaj po jednej karcie na raz, prosząc dzieci o zrobienie odpowiedniego wyrazu twarzy. Zapytaj dzieci: "Jakie to uczucie, co zauważyłeś/aś?". Można to zrobić jako grę, na zmianę w małej grupie (lub w parach), w której pozostali uczestnicy odgadują wyrażane emocje. Po ćwiczeniu poświęć czas na krótką rozmowę z dziećmi: Jak się czułeś/aś w trakcie zadania? Które emocje było najłatwiej/najtrudniej pokazać/odgadnąć? Jakie wskazówki ułatwiały rozpoznanie emocji?

Wariant: odegraj scenkę z wykorzystaniem danej emocji.

3. Moje ciało, gdy czuję...

Zapytaj dzieci jak się czuje ich ciało, gdy doświadczają różnych emocji. Co się dzieje np. z oddechem, policzkami, jakie mają uczucie w ustach i gardle, co z ich biciem serca, mięśniami, wilgotnością dłoni. Poprzez identyfikację fizycznych reakcji na różne emocje, dzieci będą w stanie lepiej określić, kiedy zaczynają czuć się w określony sposób.

4. Rysowanie moich uczuć

Poproś dzieci, aby namalowały, jak dane uczucie może dla nich wyglądać w oparciu o kartę, którą wybrały. Może to być symbol, scena, kolor lub coś bardziej abstrakcyjnego niż twarz. Zachęć je do swobodnego wyrażania i dzielenia się swoimi pomysłami.

Wariant: Mapowanie emocji

Poproś dzieci, aby na kartce papieru narysowały mapę swoich emocji, wskazując, jakie sytuacje lub wydarzenia wywołują różne uczucia.

5. Dziennik emocji

Zachęć dzieci do założenia dziennika i zapisywania w nim każdego dnia trzech uczuć, których doświadczają. Spróbuj zaobserwować, jakie wzorce się pojawiają. Pisanie pamiętnika to świetny sposób na wyrażanie i uwalnianie emocji.

6. Co aktywuje moje emocje?

Poproś dzieci, aby wybrały kartę emocji, która jest dla nich niewygodnym lub trudnym uczuciem i poproś je, aby wyobraziły sobie czas, w którym tak się czuły. Następnie zapytaj: "Co wyzwala w Tobie tę emocję?". "Jakie odczucia zauważasz?" i "Co i kto pomaga ci z tym uczuciem?".

7. Co mogę zrobić?

Poproś dzieci, aby wybrały emocję i wskazały co mogą zrobić, żeby sobie z nią poradzić. Zapytaj o różne pomysły.

Wariant: wybierz kartę, nazwij emocję i przedyskutuj, co mógłbyś/mogłabyś zrobić, gdyby ktoś wokół ciebie czuł się w ten sposób.

Dlaczego warto?

- Lepsze wyniki w nauce

Badania pokazują, że wzmacnianie kompetencji społeczno- emocjonalnych prowadzi do średnio 11% poprawy wyników w nauce (Durlak i in., 2011). Im więcej będziesz inwestować w ich rozwój, tym lepsze wyniki w nauce Twoich uczniów.

- Poprawa relacji w klasie

Wzmacnianie kompetencji społeczno- emocjonalnych zwiększa zachowania prospołeczne (takie jak życzliwość, dzielenie się i empatia) oraz poprawia nastawienie uczniów do szkoły. Twoja klasa może być spokojniejsza dzięki lepszej umiejętności samoregulacji wśród dzieci.

- Wzmacnianie akceptowalnych zachowań

Dzieci dostają jasny drogowskaz jakie zachowania są akceptowalne w trakcie lekcji, na przerwach, z rówieśnikami, wobec dorosłych. Mają okazje je ćwiczyć w bezpiecznej przestrzeni i lepiej rozumieją swoje reakcje w trudnych sytuacjach.

- Budowanie samodzielności

Gdy dziecko lepiej radzi sobie z emocjami, to rozwija się w nim poczucie sprawczości, zwiększają się kompetencje do rozwiązywania problemów i zwiększa się poczucie własnej wartości.

Co jeszcze mogę zrobić?

- Nazywać emocje

Czasami nie radzimy sobie z własnymi uczuciami właśnie dlatego, że nie jesteśmy ich świadomi. Dopiero ich etykietowanie pomaga nam lepiej je zrozumieć i ułatwia dalsze kroki zarządzania nimi. Kluczowe jest wzmocnienie umiejętności komunikacyjnych: poznawanie nowych słów określających różnorodne emocje i właściwe zrozumienie ich znaczenia.

Jak pokazują wyniki badań psychologów Leonarda Berkowitza i Bartholomeu Tróccoli, nazywanie emocji znacząco zmienia to, co się z nami dzieje, również na poziomie reakcji fizjologicznych. Wśród uczestników badania wywoływano różne emocje i jedna grupa miała za zadanie je nazwać, natomiast uczestnicy drugiej grupy, mieli się na ten temat nie wypowiadać. Okazało się, że ubieranie uczuć w słowa aktywuje obszar przedczołowy i obserwuje się zmniejszoną reakcję w ciele migdałowatym¹. Badacze porównali wyrażanie uczuć słowami do żółtego światła podczas jazdy samochodem: w taki sam sposób w jaki naciskasz hamulec podczas jazdy, gdy widzisz żółte światło, kiedy wyrażasz uczucia słowami, zmniejszasz natężenie swoich reakcji emocjonalnych. W rezultacie dana osoba może czuć się mniej zła lub mniej smutna.

- Wspierać rozpoznawanie sygnałów płynących z ciała

Zwrócenie uwagi dzieci na połączenie odczuwania emocji z reakcjami ciała. Zrozumienie co dzieje się z oddechem, biciem serca czy też mięśniami. Im dziecko lepiej zrozumie swoje ciało, tym łatwiej zidentyfikuje zmiany i może zareagować wdrażając strategie regulujące pobudzenie emocjonalne.

- Dostarczać metody

Są różne sytuacje, każdy człowiek jest inny i trzeba mieć różnorodne techniki (na poziomie ciała jak np. techniki relaksacyjne czy też intelektu np. opisanie sytuacji, rozmowa). Nie ma jednej magicznej metody, która zadziała w każdym przypadku. Nawet coś, co mogło nam się sprawdzać przez długi czas, pewnego dnia może okazać się

---

¹ Ciało migdałowate przejmuje kontrolę nad zachowaniem w sytuacjach zagrożenia. Obszar przedczołowy zapewnia adekwatne rozpoznanie stresora, kontrolowanie przebiegu reakcji stresowej i utrzymywanie wzbudzenia wywołanego przez stres na odpowiednim poziomie.

nieefektywne. Ważne, aby pokazać wachlarz możliwości i wspierać dziecko w poszukiwaniu skutecznych strategii, zostawiając bezpieczną przestrzeń na podejmowanie prób i czas na refleksję.

- Być przykładem

Opisywać własne emocje, dzielić się tym, co we własnym przypadku jest pomocne. Deklarować gotowość do rozmowy i pokazywać, że prośba o pomoc jest przejawem odwagi a nie słabości.

Złość, lęk, smutek, wstręt, zażenowanie, wstyd, rozczarowanie – to nie są emocje, które chce się przeżywać na co dzień. To często nieprzyjemny stan, którego nie chcemy odczuwać. Jednocześnie emocje dają nam informacje o naszych potrzebach, o tym, co jest dla nas ważne. Człowiek będzie przeżywał różnorodne emocje. Co warto modelować to umiejętne zarządzanie nimi (a nie np. tłumienie, wypieranie, lekceważenie) w adekwatny do sytuacji i akceptowalny w szkole sposób.

- Być wyrozumiałym/ wyrozumiałą – budowa mózgu to wynik ewolucji

Budowa mózgu sprawia, że reakcja emocjonalna poprzedza reakcję intelektualną. Kora przedczołowa myśli stosunkowo powoli i ostrożnie, ze świadomym, pracowitym wysiłkiem, aby wszystko zrozumieć. Ciało migdałowe reaguje automatycznie, impulsywnie i niezwykle szybko (w milisekundach), a jego działanie jest w większości nieświadome. Co więcej, pod wpływem stresu połączenie obu procesów jest trudne a zwłaszcza w przypadku dzieci, których mózgi cały czas się intensywnie rozwijają. Tym bardziej potrzebują naszego wsparcia i pokierowania ku adekwatnym strategiom.

Bibliografia:

Durlak, J.A., Weissberg, R.P., Dymnicki, A.B., Taylor, R.D., & Schellinger, K.B. (2011). "The impact of enhancing students' social and emotional learning: A meta-analysis of school-based universal interventions." *Child Development*, 82, pp.405-432.

© International Rescue Committee, 2023